

**Recenzja programu nauczania języka polskiego
w klasach 4–8 szkoły podstawowej
*Słowa z uśmiechem + Myśli i słowa***

Opis koncepcji programu odzwierciedla założenia podstawy programowej wprowadzonej rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r., według której zadaniem szkoły podstawowej jest włączenie uczniów w świat literatury, ugruntowanie ich zainteresowań czytelniczych oraz wyposażenie w kompetencje czytelnicze potrzebne do krytycznego odbioru utworów literackich i innych tekstów kultury, rozbudzenie aktywności czytelniczej uczniów, wykształcenie sprawności językowej umożliwiającej komunikowanie się z ludźmi i korzystanie z dorobku kultury oraz przygotowanie do samokształcenia i współdziałania z innymi. Kształcenie przedmiotowe połączone zostało z kształtowaniem postaw oraz wartości, zwłaszcza konstytutywnych dla poczucia tożsamości narodowej.

Założenia programu są zgodne z ideą przedmiotu *język polski* wyłożoną w komentarzu do podstawy programowej.

Podział programu nauczania na odrębne, ale i uzupełniające się części odpowiada warunkom polskiego systemu edukacji – co najmniej w ciągu najbliższych pięciu lat drugi etap edukacyjny będzie wyraźnie podzielony na dwa podetapy: klasy IV–VI oraz VII–VIII.

Program ma treść i strukturę zgodną z aktualnymi aktami prawnymi w sprawie dopuszczania do użytku programów nauczania. Stanowi opis sposobu realizacji celów kształcenia i zadań edukacyjnych ustalonych w podstawie programowej, zawiera szczegółowe cele kształcenia i wychowania oraz treści zgodne z treściami nauczania zawartymi w podstawie programowej i opis założonych osiągnięć ucznia, zawiera też sposoby osiągania celów kształcenia i wychowania oraz indywidualizowania metod i form pracy, a także propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania osiągnięć ucznia.

Autorki zaprezentowały **spójną koncepcję** uporządkowaną według głównych celów kształcenia polonistycznego pogrupowanych w cztery zakresy: kształcenie literackie i kulturowe, językowe, tworzenie wypowiedzi oraz samokształcenie. Taki układ – jako analogiczny do podstawy programowej – nadaje programowi przejrzystości i ułatwia nauczycielowi orientację w całości obszernego dokumentu.

W części programu dla klas IV–VI opisano jasno kolejne kroki doświadczania literatury przez ucznia, poczynwszy od rozpoznania świata przedstawionego, poprzez analizę utworu na różnych piętrach organizacji po jego osadzenie w różnych kontekstach. Pracę nauczyciela będzie też kierunkowało wskazanie różnych ról, w jakich ma występować uczeń w czasie zajęć lekcyjnych i pozalekcyjnych.

Szczególną **zaletą programu** jest kompleksowe spojrzenie na kształcenie literackie i kulturowe w klasach VII–VIII. Autorka w uporządkowany sposób wyjaśniła, jak w programie będą realizowane trzy podstawowe założenia podstawy programowej, a więc jak lekcje języka polskiego będą pełnić rolę kulturotwórczą, aksjologiczną i społeczną. Ten fragment programu jest objaśnieniem metody pracy od tekstu literackiego poprzez konteksty do zbioru uczniowskich interpretacji wynikających z indywidualnych i zbiorowych doświadczeń. Ta strategia dydaktyczna łącząca spojrzenie strukturalne i hermeneutyczne da efekt podmiotowego traktowania ucznia jako komentatora literatury.

Drugim **kluczem do sukcesu programu** jest przyjęta przez obie Autorki metodologia pracy z utworami z klasyki literackiej. Utwory reprezentatywne dla epok dawnych jako świadectwo doświadczeń minionych pokoleń i poszukiwań uwarunkowanych historią i przemianami światopoglądowymi, zostaną „ożywione” i zaktualizowane poprzez zestawienie z tekstem kultury współczesnej, najczęściej adresowanym do młodzieżowego odbiorcy. Od nauczyciela wymaga to zastosowania metody, która w hermeneutyce nosi nazwę „fuzji horyzontów” i polega na odnajdywaniu płaszczyzny, na której doświadczenia własne uczniów mogą się łączyć z doświadczeniami bohaterów literackich lub problematyką czytanych lektur z dawnych epok.

Koncepcja pracy widoczna jest też w **układzie treści nauczania**. W każdej klasie od IV do VI zaprojektowany jest blok tematyczny (np. w czwartej klasie baśń dawna i współczesna, polska i obca; w piątej – mitologia narodowa i europejska), następnie zestaw tekstów formujących patriotycznie, polski rok obrzędowy, blok poezji, blok służący rozwijaniu czytelnictwa. Układ tekstów – problemowy układ w klasach VI–VI oraz problemowo-chronologiczny w klasach VII–VIII – służy dobrze porządkowaniu, systematyzowaniu wiedzy o literaturze, a także rozumieniu intertekstualnego charakteru kultury polskiej i europejskiej. Wybór piśmiennictwa uwzględnionego w programie jest dostosowany do możliwości percepcyjnych i zainteresowań uczniów, jego różnorodność ma zobrazować bogactwo form literackich.

Cele szczegółowe kształcenia, czyli oczekiwane umiejętności zostały skonkretyzowane, uporządkowane konsekwentnie w obrębie czterech modułów i klarownie opisują kierunki pracy nauczyciela oraz pożądane efekty. W połączeniu z zagadnieniami i działaniami uczniów oraz materiałem nauczania zostały ujęte w przejrzystą tabelę stanowiącą opis treści nauczania.

W zakresie kształcenia językowego w programie zaakcentowano równowagę między wiedzą o języku, a kompetencją językową, komunikacyjną i kulturową.

W zakresie tworzenia tekstów w programie uwzględniono wszystkie formy wypowiedzi wskazane w podstawie. Szczególną uwagę poświęcono retoryce ze zwróceniem uwagi na kolejne umiejętności składowe umożliwiające tworzenie tekstów argumentacyjnych. W sposób rytmiczny zaplanowano kształcenie poszczególnych form i przyrost umiejętności, co obrazuje poniższa tabela.

	Klasa 4	Klasa 5	Klasa 6	Klasa 7	Klasa 8
Formy wypowiedzi	List	Dziennik, pamiętnik Charakterystyka	List oficjalny	Przemówienie Charakterystyka porównawcza	Głos w debacie
	Plan ramowy	Plan szczegółowy	Streszczenie Dialog		
	Opowiadanie twórcze i odtwórcze	Opowiadanie z opisem	Opowiadanie z dialogiem Tekst argumentacyjny (rodzaje argumentów)	Tekst argumentacyjny (kompozycja i konstrukcja) Rozprawka typ I,II	
	Opis przedmiotu, miejsca	Opis postaci, krajobrazu Sprawozdanie z wydarzenia	Opis obrazu, przeżyć wewnętrznych Sprawozdanie z filmu, spektaklu	Opis budowli Recenzja spektaklu, książki	Opis sytuacji Wywiad Podanie Życiorys CV List motywacyjny
	Życzenia, pozdrowienia Zaproszenie Ogłoszenie Sms	Podziękowanie, gratulacje Zawiadomienie Instrukcja	Reklama Dedykacja		

W programie efektywnie zaprojektowano omawianie lektur obowiązkowych, w sposób racjonalny i dostosowany do wieku oraz doświadczeń osobistych i czytelniczych uczniów. Autorki zadbały też o psychologiczne akcenty w układzie lektur. Na dobry początek roku szkolnego w klasach IV–VI wybrały książki kreujące dobry nastrój, ukazujące humorystyczną wizję życia lub zabawną zagadkę kryminalną: *Nowe przygody Mikołajka*, *Rodzina Miziołków*, *Felix*, *Net i Nika* oraz *Pałac Snów*.

Autorki zaproponowały też lektury uzupełniające, ale decyzja dotycząca liczby czytanych tekstów (podstawa programowa obliuguje do dwóch utworów) i ich treści dostosowanej do możliwości percepcyjnych, językowych i mentalnych danego zespołu klasowego należy ostatecznie do nauczyciela.

	Klasa 4	Klasa 5	Klasa 6	Klasa 7	Klasa 8
Lektury obowiązkowe	Jan Brzechwa, <i>Akademia Pana Kleksa</i> ; Janusz Christa, <i>Kajko i Kokosz. Szkoła latania</i> (komiks); René Goscinny, Jean-Jacques Sempé, <i>Mikołajek</i> ; Adam Mickiewicz <i>Pan Tadeusz</i> (fragmenty); Józef Wybicki, <i>Mazurek Dąbrowskiego</i> ; Wybrane baśnie polskie i europejskie; Wybrane wiersze	Clive Staples Lewis, <i>Opowieści z Narnii. Lew, czarownica i stara szafa</i> ; Adam Mickiewicz <i>Pani Twardowska, Pan Tadeusz</i> (fragmenty); Ferenc Molnár, <i>Chłopcy z Placu Broni</i> ; Bolesław Prus, <i>Katarynka</i> ; Henryk Sienkiewicz, <i>W pustyni i w puszczy</i> ; Wybrane mity greckie; Wybrane podania i legendy polskie; Wybrane wiersze	Rafał Kosik, <i>Felix, Net i Nika oraz Gang Niewidzialnych Ludzi</i> ; John R.R. Tolkien, <i>Hobbit, czyli tam i z powrotem</i> ; Ignacy Krasicki, wybrane bajki; Adam Mickiewicz, <i>Powrót taty, Pan Tadeusz</i> (fragmenty); Juliusz Słowacki, <i>W pamiętniku Zofii Bobrówny</i> ; <i>Biblia</i> ; Wybrane wiersze	Jan Kochanowski, wybór fraszek, pieśni, trenów; Ignacy Krasicki, <i>Żona modna</i> ; Adam Mickiewicz, <i>Świtezianka, Dziady</i> , część II <i>Reduta Ordon, Śmierć Pułkownika</i> ; Juliusz Słowacki, <i>Balladyna</i> ; Aleksander Fredro, <i>Zemsta</i> ; Henryk Sienkiewicz, <i>Latarnik</i> ; Charles Dickens, <i>Opowieść wigilijna</i> ; Melchior Wańkowicz, <i>Ziele na kraterze</i> (fr.)	Adam Mickiewicz, <i>Stepy akerskie</i> ; <i>Pan Tadeusz</i> ; Henryk Sienkiewicz, <i>Quo vadis</i> ; Stefan Żeromski, <i>Szyfrowe prace</i> ; Sławomir Mrożek, <i>Artysta</i> ; Melchior Wańkowicz, <i>Tędy i owędy</i> ; Aleksander Kamiński, <i>Kamienie na szaniec</i> Antoine de Saint-Exupéry, <i>Mały Księżę</i>
Lektury uzupełniające	Frances Hodgson Burnett, <i>Tajemniczy ogród</i> ; Kornel Makuszyński, <i>Panna z mokrą głową</i> ; Małgorzata Musierowicz, <i>Opium w rosole</i>	Lewis Carroll, <i>Alicja w Krainie Czarów</i> ; <i>Nazywam się... Maria Curie-Skłodowska</i>	Lucy Maud Montgomery, <i>Ania z Zielonego Wzgórza</i> ; Henryk Sienkiewicz, <i>Janko Muzykant</i> ; <i>Nazywam się...</i> (Albert Einstein, Mahatma Gandhi, Jan Paweł II)	Henryk Sienkiewicz, <i>Krzyżacy</i> ; Ernest Hemingway, <i>Stary człowiek i morze</i> ; Agatha Christie, <i>Dwanaście prac Herkulesa</i>	Arkady Fiedler, <i>Dywizjon 303</i> ; Aleksander Eric-Emmanuel Schmitt, <i>Oskar i pani Róża</i> ; Barbara Kosmowska, <i>Pozłacana rybka</i>

Program uwzględnia aktualny stan wiedzy metodycznej. Umożliwia indywidualizację procesu nauczania, a uczniom ze zróżnicowanymi możliwościami – nabycie umiejętności określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego. Uwzględnia też

zróżnicowane potrzeby i umożliwia rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów. Autorki nawiązują do klasycznych, sprawdzonych metod, bo najlepiej przygotowują do samokształcenia i edukacji na dalszych etapach. W szczegółowy sposób pokazują przydatność i wartość metod poszukujących, podkreślają też potrzebę stosowania metod opartych na działaniach, zarówno tradycyjnych (gra edukacyjna, drama, przekład intersemiotyczny), jak i nowszych (dyskusja panelowa, punktowana, debata). Dlatego założone w programie sposoby osiągania celów będą motywować uczniów do obecności i aktywności na lekcjach. Z kolei samokształcenie uczniów będzie realizowane poprzez projekty edukacyjne, między innymi z wykorzystaniem nowych technologii i platform edukacyjnych.

Mocno zaakcentowano przydatność pracy w grupach jako formy przygotowania do życia społecznego, w tym metodę wzajemnego uczenia się. Ostateczny dobór metod i form pracy zawsze należy do nauczyciela.

W sposób szczegółowy omówiono w programie zagadnienie indywidualizacji pracy w zespole klasowym, w tym rolę informacji zwrotnej jako elementu oceniania kształtującego. Autorki podkreśliły też wagę kryterialnej oceny koleżeńskiej oraz samooceny ucznia, co jest najtrudniejszym elementem procesu oceniania.

Rekomendacja:

Program *Słowa z uśmiechem + Myśli i słowa* jest poprawny pod względem merytorycznym i dydaktycznym, zapewnia realizację wszystkich celów określonych w podstawie programowej. Koncepcja jest jasno przedstawiona, w pełni zarysowana, program będzie dobrze służył wypełnieniu roli przedmiotu szkolnego *język polski* w wychowaniu humanistycznym i patriotycznym uczniów, rozbudzaniu czytelnictwa i przygotowaniu do dorosłego życia.

Małgorzata Miazga, nauczyciel, edukator i doradca metodyczny języka polskiego

SAMORZĄDOWY OŚRODEK DORADZTWA
METODYCZNEGO I DOSKONAŁENIA NAUCZYCIELI
w Kielcach
25-431 Kielce, ul. Marszałka J. Piłsudskiego 42
tel. 41 36 76 726, fax 41 36 76 940

Nauczyciel doradca
metodyczny języka polskiego
Małgorzata Miazga
mgr Małgorzata Miazga